

I

(Usnesení, doporučení a stanoviska)

DOPORUČENÍ

RADA

DOPORUČENÍ RADY

ze dne 22. května 2018

o klíčových kompetencích pro celoživotní učení

(Text s významem pro EHP)

(2018/C 189/01)

RADA EVROPSKÉ UNIE

s ohledem na Smlouvu o fungování Evropské unie, a zejména na články 165 a 166 uvedené smlouvy,

s ohledem na návrh Evropské komise,

vzhledem k těmto důvodům:

- (1) Evropský pilíř sociálních práv⁽¹⁾ stanoví jako svou první zásadu, že každý má právo na kvalitní a inkluzivní všeobecné a odborné vzdělávání a celoživotní učení, aby si udržel a nabyl dovedností, které mu umožní účastnit se plně života společnosti a úspěšně zvládat přechody na trhu práce. Rovněž stanoví právo všech „na včasnou a individuálně uzpůsobenou pomoc pro zlepšení vyhlídek na zaměstnání nebo na výkon samostatné výdělečné činnosti, na odbornou přípravu a rekvalifikaci, na další vzdělávání a na pomoc při hledání pracovního místa“. Podpora rozvoje kompetencí je jedním z cílů vize evropského prostoru vzdělávání, který by byl schopen „maximálně využít potenciál vzdělávání a kultury jakožto prostředků pro vytvoření pracovních příležitostí, posílení sociální spravedlnosti a aktivního občanství a poznání evropské identity v celé její rozmanitosti“⁽²⁾.
- (2) Lidé potřebují správnou škálu dovedností a kompetencí, aby se udržela současná životní úroveň, podpořila vysoká míra zaměstnanosti a napomohlo sociální soudržnosti s ohledem na budoucí společnost a svět práce. Podpora lidí v celé Evropě při získávání dovedností a kompetencí potřebných pro osobní naplnění, zdraví, zaměstnatelnost a sociální začlenění pomáhá posílit odolnost Evropy v době rychlých a hlubokých změn.
- (3) Evropský parlament a Rada Evropské unie přijaly v roce 2006 doporučení o klíčových schopnostech pro celoživotní učení. V tomto doporučení byly členské státy vyzvány, „aby rozvíjely klíčové schopnosti u všech osob v rámci strategií celoživotního učení, včetně strategií pro dosažení všeobecné gramotnosti, a využívaly dokument „Klíčové schopnosti pro celoživotní učení – evropský referenční rámec“⁽³⁾. Od okamžiku přijetí bylo doporučení klíčovým referenčním dokumentem pro rozvoj vzdělávání, odborné přípravy a učení zaměřených na kompetence.
- (4) V současné době se požadavky na kompetence změnily, neboť na více pracovních místech se používá automatizace, technologie hrají větší úlohu ve všech oblastech práce a života a podnikatelské, sociální a občanské kompetence se stávají stále důležitější pro zajištění odolnosti a schopnosti přizpůsobit se měnám.

⁽¹⁾ Dokument COM(2017)250.

⁽²⁾ Dokument COM(2017)673.

⁽³⁾ Úř. věst. L 394, 30.12.2006, s. 10.

- (5) Mezinárodní průzkumy, např. průzkumy Programu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) nebo Programu OECD pro mezinárodní hodnocení kompetencí dospělých (PIAAC), současně ukazují trvale vysoký podíl teenagerů a dospělých osob s nedostatečnými základními dovednostmi. V roce 2015 měl každý pátý žák vážné potíže s osvojením dostatečných dovedností ve čtení, matematice nebo přírodních vědách. ⁽¹⁾ V některých zemích až jedna třetina dospělých dosahuje, pokud jde o dovednosti ve čtení, psaní a matematice, pouze nejnižší úroveň ⁽²⁾. 44 % populace Unie má malé nebo nemá žádné (19 %) digitální dovednosti ⁽³⁾.
- (6) Investování do základních dovedností se tedy stalo důležitější než kdykoli jindy. Vysoce kvalitní vzdělávání, včetně mimoškolních aktivit a širokého přístupu k rozvoji kompetencí, zlepšuje úroveň dosahování výsledků v základních dovednostech. Kromě toho je třeba pro společnost, která je stále více mobilní a digitální, prozkoumat nové způsoby učení. ⁽⁴⁾ Digitální technologie mají dopad na vzdělávání, odbornou přípravu a učení tím, že rozvíjejí flexibilnější vzdělávací prostředí přizpůsobené potřebám vysoce mobilní společnosti ⁽⁵⁾.
- (7) Ve znalostní ekonomice má zapamatování si faktů a postupů zásadní význam, k zajištění pokroku a úspěchu však nepostačuje. V naší rychle se měnící společnosti jsou více než kdy dříve důležité takové dovednosti, jako je řešení problémů, kritické myšlení, schopnost spolupracovat, kreativita, počítačové myšlení a samoregulace. Jedná se o nástroje, které umožňují uplatnit v praxi získané vědomosti, s cílem přicházet s novými podněty, novými teoriemi, novými produkty a novými poznatky.
- (8) V nové agendě dovedností pro Evropu ⁽⁶⁾ byl oznámen přezkum doporučení o klíčových schopnostech pro celoživotní učení z roku 2006, přičemž bylo potvrzeno, že investování do dovedností a kompetencí a do sdíleného a aktualizovaného pojetí klíčových kompetencí je prvním krokem pro podporu vzdělávání, odborné přípravy a neformálního učení v Evropě.
- (9) S cílem reagovat na změny ve společnosti a hospodářství a zohlednit jednání o budoucnosti práce a v návaznosti na veřejnou konzultaci o přezkumu doporučení o klíčových schopnostech z roku 2006 je třeba revidovat a aktualizovat jak doporučení, tak i evropský referenční rámec klíčových kompetencí pro celoživotní učení.
- (10) Měl by se podpořit rozvoj klíčových kompetencí a jejich uznávání a poskytování vzdělávání, odborné přípravy a učení zaměřených na kompetence tím, že budou vytvořeny osvědčené postupy v zájmu lepší podpory pedagogických pracovníků při plnění jejich úkolů a zlepšení jejich vzdělávání, za účelem aktualizace metod a nástrojů hodnocení a uznávání a za účelem zavedení nových a inovačních forem výuky a učení ⁽⁷⁾. Toto doporučení, které vychází ze zkušeností získaných v posledním desetiletí, by se proto mělo zabývat výzvami v souvislosti s poskytováním vzdělávání, odborné přípravy a učení zaměřených na kompetence.
- (11) Podpora uznávání kompetencí získaných v různých kontextech umožní jednotlivým osobám, aby jejich kompetence byly uznány a aby získaly úplnou, případně částečnou kvalifikaci ⁽⁸⁾. Lze přitom vycházet ze stávajících režimů uznávání neformálního a informálního učení, jakož i z evropského rámce kvalifikací ⁽⁹⁾, který poskytuje společný referenční rámec pro srovnávání úrovně kvalifikací a uvádí kompetence potřebné k jejich dosažení. Hodnocení může kromě toho napomáhat při strukturování procesů učení a při poradenství, čímž pomůže lidem zlepšovat jejich kompetence mimo jiné i s ohledem na měnící se požadavky na trhu práce ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁾ OECD (2016), Výsledky PISA 2015.

⁽²⁾ Evropská komise (2016), Education and Training Monitor 2016 (Monitor vzdělávání a odborné přípravy 2016).

⁽³⁾ Evropská komise, srovnávací přehled pokroku v oblasti Digitální agendy, 2017.

⁽⁴⁾ Diskusní dokument o využití potenciálu globalizace, COM(2017) 240 final.

⁽⁵⁾ Přehodnocení vzdělávání: investice do dovedností pro dosažení lepších socioekonomických výsledků, COM(2012) 669 final.

⁽⁶⁾ Dokument COM(2016) 381 final.

⁽⁷⁾ Společná zpráva Rady a Komise o provádění strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET 2020) (Úř. věst. C 417, 15.12.2015, s. 25).

⁽⁸⁾ Úř. věst. C 398, 22.12.2012, s. 1.

⁽⁹⁾ Úř. věst. C 189, 15.6.2017, s. 15.

⁽¹⁰⁾ Usnesení Rady ze dne 21. listopadu 2008 o lepším začlenění celoživotního poradenství do strategií celoživotního učení (Úř. věst. C 319, 13.12.2008, s. 4).

- (12) K utváření souboru klíčových kompetencí potřebných pro osobní naplnění, zdraví, zaměstnatelnost a sociální začlenění docházelo nejenom na základě společenského a hospodářského rozvoje, ale také na základě různých iniciativ v Evropě během posledního desetiletí. Zvláštní pozornost byla věnována zlepšení základních dovedností, investování do výuky jazyků, zlepšení digitálních a podnikatelských kompetencí, důležitosti společných hodnot pro fungování našich společností a motivaci většího počtu mladých lidí, aby hledali uplatnění v povoláních spojených s přírodními vědami. Tento vývoj by měl být zohledněn v referenčním rámci.
- (13) Dílčí cíl č. 4.7 náležející k cílům udržitelného rozvoje zdůrazňuje potřebu „zajistit, aby všichni studující nabývali znalostí a dovedností potřebných k prosazování udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání zaměřeného na udržitelný rozvoj a udržitelný způsob života, lidská práva, rovnost žen a mužů, prosazování kultury míru a nenásilí, globálního občanství a uznávání kulturní rozmanitosti a přínosu kultury k udržitelnému rozvoji“⁽¹⁾. V globálním akčním programu UNESCO týkajícím se vzdělávání pro udržitelný rozvoj je uvedeno, že vzdělávání pro udržitelný rozvoj je nedílnou součástí kvalitního vzdělávání a klíčovým předpokladem splnění všech ostatních cílů udržitelného rozvoje. Tento cíl je zohledněn v revizi referenčního rámce.
- (14) K zajišťování výuky jazyků, která má stále větší význam pro moderní společnosti, mezikulturní porozumění a spolupráci, přispívá společný evropský referenční rámec pro jazyky (CEFR). Tento rámec pomáhá určit hlavní prvky kompetencí a podporuje proces učení. Vytváří rovněž základy pro stanovení jazykových kompetencí, zejména těch, které se týkají cizích jazyků, a je zohledněn v aktualizovaném znění referenčního rámce.
- (15) Rozvoj rámce digitálních kompetencí a rámce podnikatelských kompetencí podporuje rozvoj kompetencí. Podobně referenční rámec kompetencí pro demokratickou kulturu vypracovaný Radou Evropy představuje komplexní soubor hodnot, dovedností a postojů nezbytných pro náležitou účast na životě demokratických společností. To vše bylo při aktualizaci referenčního rámce řádně zohledněno.
- (16) S cílem motivovat více mladých lidí, aby hledali uplatnění v povoláních souvisejících s přírodními vědami, technologiemi, inženýrstvím a matematikou (STEM), byly v celé Evropě zahájeny iniciativy za účelem užšího propojení studia přírodních věd s uměleckými a jinými předměty, a to s využitím empirické pedagogiky a se zapojením široké škály společenských aktérů a odvětví. Ačkoliv definice těchto kompetencí se v průběhu let příliš nezměnila, podpora rozvoje kompetencí v oblasti STEM nabývá na stále větším významu a měla by být v tomto doporučení zohledněna.
- (17) Význam a důležitost neformálního a informálního učení jsou zjevné s ohledem na zkušenosti získané prostřednictvím kultury, práce s mládeží, dobrovolné činnosti, jakož i sportu na místní úrovni. Neformální a informální učení hraje významnou úlohu při podpoře rozvoje základních mezilidských, komunikačních a kognitivních dovedností, jako je například kritické myšlení, analytické dovednosti, kreativita, řešení problémů a odolnost, které mladým lidem usnadňují přechod do dospělosti, k aktivnímu občanství a do pracovního života⁽²⁾. Zlepšení spolupráce mezi různými vzdělávacími strukturami napomůže podpořit různé přístupy k učení a různé kontexty učení⁽³⁾.
- (18) Při řešení rozvoje klíčových kompetencí z hlediska celoživotního učení by měla být zajištěna podpora na všech úrovních procesů vzdělávání, odborné přípravy a učení: rozvíjet kvalitní předškolní vzdělávání a péči⁽⁴⁾, dále zlepšit školní vzdělávání a zajistit vynikající výuku⁽⁵⁾, poskytovat možnosti zvyšování kvalifikace pro dospělé s nízkou kvalifikací⁽⁶⁾, jakož i dále rozvíjet počáteční a další odborné vzdělávání a přípravu a modernizovat vysokoškolské vzdělávání⁽⁷⁾.

(1) Usnesení OSN s názvem „Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030“, přijaté Valným shromážděním dne 25. září 2015.

(2) Závěry Rady o úloze práce s mládeží, pokud jde o podporu rozvoje základních životních dovedností mladých lidí, které usnadní jejich úspěšný přechod do dospělosti, k aktivnímu občanství a do pracovního života (Úř. věst. C 189, 15.6.2017, s. 30).

(3) Závěry Rady o posílení meziodvětvové spolupráce v rámci politiky v oblasti mládeže za účelem účinného řešení sociálních a ekonomických výzev, jimž čelí mladí lidé (Úř. věst. C 172, 27.5.2015, s. 3).

(4) Závěry Rady o úloze předškolního a základního vzdělávání při podpoře kreativity, inovativnosti a digitálních kompetencí (Úř. věst. C 172, 27.5.2015, s. 17).

(5) Závěry Rady o rozvoji škol a vynikající výuce (Úř. věst. C 421, 8.12.2017, s. 2).

(6) Doporučení Rady ze dne 19. prosince 2016 o cestách prohlubování dovedností: nové příležitosti pro dospělé (Úř. věst. C 484, 24.12.2016, s. 1).

(7) Závěry Rady o obnoveném programu EU v oblasti vysokoškolského vzdělávání (Úř. věst. C 429, 14.12.2017, s. 3).

- (19) Toto doporučení by mělo zahrnovat širokou škálu struktur vzdělávání, odborné přípravy a učení, a to formálního, neformálního i informálního, s uplatněním hlediska celoživotního učení. Jeho cílem by mělo být vytvoření společného pojetí kompetencí, které mohou podpořit přechod a spolupráci mezi těmito různými vzdělávacími strukturami. V doporučení jsou popsány osvědčené postupy, jimiž by mohly být řešeny potřeby pedagogických pracovníků, mezi něž patří učitelé, školitelé, vyučující na pedagogických školách, vedoucí institucí vzdělávání a odborné přípravy, zaměstnanci pověřeni školením spolupracovníků, výzkumní pracovníci a univerzitní profesori, pracovníci s mládeží a osoby, které vyučují dospělé, jakož i zaměstnavatelé a zúčastněné strany na trhu práce. Toto doporučení je určeno rovněž institucím a organizacím, včetně sociálních partnerů a organizací občanské společnosti, jež vedou a podporují lidi při zlepšování jejich kompetencí od raného věku a během celého života.
- (20) Doporučení plně respektuje zásadu subsidiarity a proporcionality,

PŘIJALA TOTO DOPORUČENÍ:

Členské státy by měly:

1. podporovat právo na kvalitní a inkluzivní vzdělávání, odbornou přípravu a celoživotní učení a zajistit příležitosti pro všechny, aby rozvíjeli klíčové kompetence, a to s plným využitím dokumentu „Klíčové kompetence pro celoživotní učení – evropský referenční rámec“ uvedeného v příloze a
 - 1.1. v rámci vnitrostátních strategií celoživotního učení podporovat a posilovat rozvoj klíčových kompetencí u všech osob od raného věku a během celého života;
 - 1.2. podporovat všechny účastníky vzdělávání, včetně těch, kteří čelí nevýhodám nebo mají zvláštní potřeby, aby naplnili svůj potenciál;
2. podporovat rozvoj klíčových kompetencí a přitom věnovat zvláštní pozornost:
 - 2.1. zvyšování úrovně výsledků v základních dovednostech (schopnost číst, psát a počítat a základní digitální dovednosti) a podpoře rozvoje kompetence k učení, což představuje neustále se zlepšující základ pro učení a účast ve společnosti z celoživotního hlediska;
 - 2.2. zvyšování úrovně personálních a sociálních kompetencí a kompetence k učení s cílem zlepšit zvládnání životních nároků s vědomím významu zdraví a se zaměřením do budoucna;
 - 2.3. podpoře získávání kompetencí v přírodních vědách, technologiích, inženýrství a matematice (STEM), s přihlédnutím k jejich vazbám na umění, kreativitu a inovace, a motivování více mladých lidí, zejména dívek a mladých žen, aby hledali uplatnění v povoláních v oblasti STEM;
 - 2.4. zvyšování a zlepšování úrovně digitálních kompetencí na všech stupních vzdělávání a odborné přípravy a ve všech segmentech populace;
 - 2.5. podpoře podnikatelské kompetence, kreativity a smyslu pro iniciativu, a to zejména u mladých lidí, například podporou příležitostí pro mladé účastníky vzdělávání, aby během školní docházky získali alespoň jednu praktickou podnikatelskou zkušenost;
 - 2.6. zvýšení úrovně jazykových kompetencí v úředních a dalších jazycích a podpoře účastníků vzdělávání při studiu různých jazyků, které jsou důležité pro jejich pracovní a životní situaci a které mohou přispět k přeshraniční komunikaci a mobilitě;
 - 2.7. podpoře rozvoje občanských kompetencí s cílem zvýšit povědomí o společných hodnotách, jež jsou uvedeny v článku 2 Smlouvy o Evropské unii a v Listině základních práv Evropské unie;
 - 2.8. zvyšování povědomí všech účastníků vzdělávání a pedagogických pracovníků o důležitosti osvojování klíčových kompetencí a jejich místě ve společnosti;

3. usnadnit získávání klíčových kompetencí využitím osvědčených postupů s cílem podpořit rozvoj klíčových kompetencí uvedených v příloze, zejména prostřednictvím:
 - 3.1. podpory různých přístupů k učení a prostředí, v nich učení probíhá, včetně náležitého využívání digitálních technologií, ve strukturách vzdělávání, odborné přípravy a učení;
 - 3.2. poskytování podpory pedagogickým pracovníkům, jakož i dalším zúčastněným stranám podporujícím procesy učení, včetně rodin, s cílem posílit klíčové kompetence účastníků vzdělávání v rámci přístupu k celoživotnímu učení ve strukturách vzdělávání, odborné přípravy a učení;
 - 3.3. podpory a dalšího rozvoje hodnocení a uznávání klíčových kompetencí získaných v různých strukturách v souladu s pravidly a postupy členských států;
 - 3.4. posílení spolupráce mezi strukturami vzdělávání, odborné přípravy a učení na všech úrovních a v různých oblastech s cílem zlepšit kontinuitu rozvoje kompetencí účastníků vzdělávání a rozvoje inovačních přístupů k učení;
 - 3.5. posílení nástrojů, zdrojů a poradenství v rámci vzdělávání, odborné přípravy, zaměstnání a v jiných strukturách učení za účelem podpory osob při řešení jejich celoživotního učení;
4. začlenit do vzdělávání, odborné přípravy a učení ambice související s cíli udržitelného rozvoje OSN, zejména s cílem č. 4.7, mimo jiné i podporou získávání poznatků o omezování mnohostranné povahy změny klimatu a udržitelném využívání přírodních zdrojů;
5. prostřednictvím stávajících rámců a nástrojů strategického rámce evropské spolupráce v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (ET2020) a všech následujících rámců podávat zprávy o zkušenostech a pokroku při prosazování klíčových kompetencí ve všech oblastech vzdělávání a odborné přípravy, včetně neformálního a v rámci možností také informálního učení.

VÍTÁ SKUTEČNOST, ŽE KOMISE S NÁLEŽITÝM OHLEDEM NA PRAVOMOCI ČLENSKÝCH STÁTŮ:

6. podporuje provádění doporučení a používání evropského referenčního rámce tím, že usnadňuje vzájemné učení mezi členskými státy a ve spolupráci s nimi rozvíjí referenční materiály a nástroje, jako jsou:
 - 6.1. případné rámce pro zvláštní kompetence, které usnadňují rozvoj a hodnocení kompetencí ⁽¹⁾;
 - 6.2. fakticky podložené materiály s pokyny ohledně nových forem učení a podpůrných přístupů;
 - 6.3. podpůrné nástroje pro pedagogické pracovníky a jiné zúčastněné strany, jako jsou online vzdělávací kurzy, nástroje sebehodnocení ⁽²⁾, sítě, včetně eTwinning a elektronické platformy pro vzdělávání dospělých v Evropě (EPALE);
 - 6.4. přístupy k hodnocení a podpora uznávání klíčových kompetencí získaných v návaznosti na předchozí práci v kontextu ET2020 ⁽³⁾ a všech následujících rámců;
7. podporuje iniciativy za účelem dalšího rozvoje a podpory vzdělávání pro udržitelný rozvoj s ohledem na cíl udržitelného rozvoje č. 4 stanovený OSN, který se týká inkluzivního a spravedlivého kvalitního vzdělávání a příležitostí k celoživotnímu učení pro všechny;
8. podává zprávy o zkušenostech a osvědčených postupech s cílem posílit klíčové kompetence účastníků vzdělávání jako součást přístupu k celoživotnímu učení ve strukturách vzdělávání, odborné přípravy a učení v Unii, a to prostřednictvím stávajících rámců a nástrojů.

⁽¹⁾ Na základě zkušeností a odborných poznatků získaných při vytváření společného evropského referenčního rámce pro jazyky, rámce digitálních kompetencí a rámce podnikatelských kompetencí.

⁽²⁾ Například rámec digitálních kompetencí.

⁽³⁾ Posouzení klíčových dovedností v rámci počátečního vzdělávání a odborné přípravy: politické pokyny (SWR(2012) 371).

Toto doporučení nahrazuje doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 18. prosince 2006 o klíčových schopnostech pro celoživotní učení.

V Bruselu dne 22. května 2018.

Za Radu
předseda
K. VALCHEV

PŘÍLOHA

**KLÍČOVÉ KOMPETENCE PRO CELOŽIVOTNÍ UČENÍ
EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC****Souvislosti a cíle**

Každý má právo na kvalitní a inkluzivní všeobecné a odborné vzdělávání a celoživotní učení, aby si udržel a nabyl dovednosti, které mu umožní účastnit se plně na životě společnosti a úspěšně zvládat přechody na trhu práce.

Každý má právo na včasnou a individuálně uzpůsobenou pomoc pro zlepšení vyhlídek na zaměstnání nebo na výkon samostatné výdělečné činnosti. Zahrnuto je právo na pomoc pro účely hledání pracovního místa a pro účely odborné přípravy a rekvalifikace.

Tyto zásady jsou definovány v evropském „pilíři sociálních práv“.

V rychle se měnícím a úzce propojeném světě bude každý člověk potřebovat širokou škálu dovedností a kompetencí a bude je muset rozvíjet nepřetržitě po celý život. Klíčové kompetence definované v tomto referenčním rámci mají za cíl položit základy pro dosažení spravedlivější a demokratičtější společnosti. Reagují na potřebu inkluzivního a udržitelného růstu, sociální soudržnosti a dalšího rozvoje demokratické kultury.

Hlavní cíle referenčního rámce jsou:

- a) určit a definovat klíčové kompetence nezbytné pro zaměstnatelnost, osobní naplnění a zdraví, aktivní a odpovědné občanství a sociální začlenění;
- b) poskytnout tvůrcům politik, poskytovatelům vzdělávání a odborné přípravy, pedagogickým pracovníkům, poradcům, zaměstnavatelům, veřejným službám zaměstnanosti a samotným účastníkům vzdělávání evropský referenční nástroj;
- c) podporovat úsilí na evropské, celostátní, regionální a místní úrovni o podporu rozvoje kompetencí z perspektivy celoživotního učení.

Klíčové kompetence

Pro účely tohoto doporučení jsou kompetence definovány jako kombinace znalostí, dovedností a postojů, přičemž:

- d) znalosti se skládají z faktů a čísel, pojmů, myšlenek a teorií, které již byly stanoveny a které podporují porozumění určité oblasti nebo předmětu;
- e) dovednosti jsou definovány jako schopnost provádět postupy a využívat stávajících znalostí k dosažení výsledků;
- f) postoje popisují předpoklady a způsoby uvažování umožňující konat nebo reagovat na myšlenky, osoby či situace.

Klíčové kompetence jsou kompetence, jež všichni potřebují ke svému osobnímu naplnění a rozvoji, zaměstnatelnosti, sociálnímu začlenění, udržitelnému způsobu života, úspěšnému životu v pokojných společnostech, zvládnutí životních nároků s vědomím významu zdraví a aktivnímu občanství. Jsou rozvíjeny v rámci perspektivy celoživotního učení, od raného dětství po celý život v dospělém věku, a to prostřednictvím formálního, neformálního a informálního učení ve všech kontextech, včetně rodiny, školy, pracoviště, blízkého okolí a jiných prostředí.

Všechny klíčové kompetence jsou pokládány za stejně důležité; každá z nich přispívá k úspěšnému životu ve společnosti. Kompetence lze uplatnit v mnoha různých kontextech a v různých kombinacích. Kompetence se překrývají a jsou vzájemně propojeny; aspekty zásadní pro jednu oblast posílí kompetence v jiné oblasti. Nedílnou součástí klíčových kompetencí jsou dovednosti jako kritické myšlení, řešení problémů, týmová práce, komunikační a vyjednávací dovednosti, analytické dovednosti, kreativita a interkulturní dovednosti.

Referenční rámec zahrnuje osm klíčových kompetencí:

- kompetence v oblasti gramotnosti;
- kompetence v oblasti mnohojazyčnosti;
- matematická kompetence a kompetence v oblasti přírodních věd, technologií a inženýrství;
- digitální kompetence;

- personální a sociální kompetence a kompetence k učení;
- občanská kompetence;
- podnikatelská kompetence;
- kompetence v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování.

1. Kompetence v oblasti gramotnosti

Gramotnost je schopnost identifikovat, chápat, vyjadřovat, vytvářet a vykládat pojmy, pocity, fakta a názory v ústní i písemné podobě, pomocí vizuálních, zvukových a digitálních materiálů napříč obory a kontexty. Zahrnuje schopnost vhodným a tvůrčím způsobem efektivně komunikovat a udržovat kontakty s ostatními.

Rozvoj gramotnosti je základem pro další učení a další jazykové interakce. V závislosti na kontextu se kompetence v oblasti gramotnosti mohou rozvíjet v mateřském jazyce, v jazyce vzdělávání nebo úředním jazyce dané země či oblasti.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

Tato kompetence znamená schopnost číst a psát a dobře rozumět písemným informacím, a vyžaduje tedy, aby jedinec znal základní slovní zásobu, funkční gramatiku a jazykové funkce. Zahrnuje též znalost hlavních typů verbálních interakcí, různých druhů literárních a neliterárních textů a hlavních rysů různých jazykových stylů a registrů.

Pokud jde o dovednosti, měli by jedinci umět komunikovat v ústní a písemné formě v různých situacích a sledovat a přizpůsobovat své vlastní vyjadřování požadavkům situace. Součástí této kompetence je rovněž schopnost rozlišovat a používat různé druhy zdrojů, vyhledávat, shromažďovat a zpracovávat informace, používat pomůcky, formulovat a přesvědčivým způsobem odpovídajícím dané situaci vyjadřovat ústně a písemně své vlastní argumenty. Zahrnuje i kritické myšlení a schopnost posuzovat informace a pracovat s nimi.

Kladný postoj ke gramotnosti vyžaduje schopnost vést kritický a konstruktivní dialog, smysl pro estetické kvality a zájem o interakci s ostatními. S tím je spojena potřeba uvědomovat si vliv jazyka na ostatní a nutnost rozumět jazyku a používat jej pozitivním a společensky uvážlivým způsobem.

2. Kompetence v oblasti mnohojazyčnosti ⁽¹⁾

Tato kompetence definuje schopnost vhodně a efektivně využívat ke komunikaci různé jazyky. Obecně vyžaduje stejné základní dovednosti jako gramotnost: je založena na schopnosti chápat, vyjadřovat a vykládat pojmy, myšlenky, pocity, fakta a názory v ústní i písemné podobě (poslouchat, mluvit, číst a psát) v příslušném společenském a kulturním kontextu podle přání či potřeb daného jedince. Jazykové kompetence zahrnují historický rozměr a mezikulturní kompetence. Spočívají ve schopnosti zprostředkovávat komunikaci mezi různými jazyky a médii, jak je uvedeno ve společném evropském referenčním rámci. Mohou případně zahrnovat i zachování a další rozvoj kompetencí v mateřském jazyce, jakož i osvojení úředního jazyka či jazyků dané země ⁽²⁾.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

Pro tuto kompetenci je nezbytná znalost slovní zásoby a funkční gramatiky různých jazyků a povědomí o hlavních typech verbální interakce a jazykových registrů. Důležitá je znalost společenských zvyklostí, kulturních aspektů a jazykové rozmanitosti.

Základními dovednostmi pro tuto kompetenci jsou schopnost porozumět mluveným sdělením, zahajovat, vést a ukončovat rozhovory a číst, porozumět a tvořit texty s různými úrovněmi znalostí v různých jazycích podle individuálních potřeb. Jedinci by měli být schopni vhodně používat nástroje a učit se jazyky formálně, neformálně a informálně v průběhu celého života.

Kladný postoj zahrnuje smysl pro kulturní rozmanitost a zájem o různé jazyky a interkulturní komunikaci a zvědavost v tomto ohledu. Zahrnuje také respekt k individuálnímu jazykovému profilu každého člověka, včetně respektu k mateřskému jazyku příslušníků menšin nebo osob z přistěhovaleckého prostředí a uznání úředního jazyka nebo jazyků dané země jako společného rámce pro interakci.

⁽¹⁾ Zatímco Rada Evropy používá k označení mnohojazyčných kompetencí osob anglický termín „*plurilingualism*“, v úředních dokumentech Evropské unie se používá anglický výraz „*multilingualism*“, který označuje jak individuální kompetence, tak různý společenský kontext. Je tomu tak částečně z důvodu obtížného rozlišení mezi termíny *plurilingual* a *multilingual* v jiných jazycích, než v angličtině a francouzštině.

⁽²⁾ Zahrnuto je rovněž osvojení klasických jazyků, jako je starořečtina a latina. Klasické jazyky jsou zdrojem mnoha moderních jazyků, a mohou proto usnadnit studium jazyků obecně.

3. Matematická kompetence a kompetence v oblasti přírodních věd, technologií a inženýrství

- A. Matematická kompetence je schopnost rozvíjet a používat matematické myšlení a náhled k řešení různých problémů v každodenních situacích. Východiskem je spolehlivé zvládnutí základních početních úkonů a důraz je kladen na proces a činnost, jakož i na znalosti. Matematická kompetence zahrnuje, a to v různé míře, schopnost a ochotu používat matematické způsoby myšlení a vyjadřování (vzorce, modely, obrazce, grafy a diagramy).
- B. Kompetencí v oblasti přírodních věd se rozumí schopnost a ochota objasňovat přírodní zákony s využitím souboru znalostí a používaných metod, včetně pozorování a experimentování, s cílem nastolovat otázky a formulovat fakticky podložené závěry. Kompetence v oblasti technologií a inženýrství představují uplatňování těchto znalostí a metod v reakci na přání a potřeby lidí. Kompetence v oblasti přírodních věd, technologií a inženýrství vyžadují pochopení změn způsobených lidskou činností a občanskou odpovědnost každého jedince.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

- A. Znalostmi nezbytnými v matematice jsou dobrá znalost čísel, měř a struktur, základních operací a základních matematických vyjádření, pochopení matematických termínů a pojmů a povědomí o otázkách, na něž může dát matematika odpověď.

K dovednostem jedince by mělo patřit používání základních matematických principů a postupů v každodenních situacích doma a v práci (například finanční dovednosti) a schopnost sledovat a vyhodnocovat sled argumentů. Jedinec by měl být schopen matematicky uvažovat, rozumět matematickým důkazům, komunikovat v jazyce matematiky, používat příslušné pomůcky včetně statistických údajů a grafů a chápat matematické aspekty digitalizace.

Kladný postoj je v matematice založen na respektování pravdy a na ochotě hledat argumenty a posuzovat jejich platnost.

- B. Nejdůležitějšími znalostmi v oblasti přírodních věd, technologií a inženýrství jsou základní zákonitosti přírody, základní vědecké pojmy, teorie, zásady a metody, technologie a technologické výrobky a procesy, jakož i porozumění dopadu přírodních věd, technologií, inženýrství a lidské činnosti obecně na přírodu. Tyto kompetence by měly umožnit jedincům lépe chápat pokrok, omezení a rizika vědeckých teorií, aplikací a technologií ve společnosti obecně (v souvislosti s rozhodováním, hodnotami, morálními otázkami, kulturou atd.).

Mezi dovednosti patří porozumění vědě jako procesu zkoumání prostřednictvím specifických metod, včetně pozorování a řízených experimentů, schopnost používat logické a racionální myšlení k ověřování hypotéz a ochota ustoupit ze svého přesvědčení, pokud je v rozporu s novými experimentálními zjištěními. Patří sem i schopnost používat a ovládat technologické nástroje a stroje, jakož i vědecké údaje k dosažení určitého cíle nebo rozhodnutí či závěru na základě důkazu. Jedinci by měli být rovněž schopni rozpoznat základní rysy vědeckého bádání a formulovat závěry a důvody, jež je k těmto závěrům vedly.

Tato kompetence zahrnuje i smysl pro kritický úsudek a zvědavost, zájem o etické otázky a podporu bezpečnosti a environmentální udržitelnosti, zejména v případě vědeckého a technologického pokroku ve vztahu ke své vlastní osobě, rodině, komunitě a celosvětovým problémům.

4. Digitální kompetence

Digitální kompetencí se rozumí sebejisté, kritické a odpovědné používání digitálních technologií a interakce s nimi při výuce, v práci a při účasti na dění ve společnosti. Zahrnuje informační a datovou gramotnost, komunikaci a spolupráci, mediální gramotnost, tvorbu digitálního obsahu (včetně programování), bezpečnost (včetně schopnosti snadno se pohybovat v digitálním prostředí a kompetencí souvisejících s kybernetickou bezpečností), otázky související s duševním vlastnictvím, řešení problémů a kritické myšlení.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

Jedinci by měli chápat, jak mohou digitální technologie podporovat komunikaci, kreativitu a inovace, a měli by si být vědomi svých příležitostí, omezení, dopadů a rizik. Měli by chápat obecné zásady, mechanismy a logiku, na kterých jsou vyvíjeny digitální technologie založeny, a znát základní funkce a používání různých zařízení, softwarů a sítí. Jedinci by měli přistupovat kriticky k platnosti, spolehlivosti a dopadu informací a údajů zpřístupněných digitálně a být si vědomi právních a etických zásad platných pro interakci s digitálními technologiemi.

Jedinci by měli být schopni využívat digitálních technologií k podpoře svého aktivního občanství a sociálního začlenění, spolupráce s ostatními a kreativity v zájmu naplnění osobních, společenských nebo obchodních cílů. Dovednosti zahrnují schopnost používat, konzultovat, filtrovat, hodnotit, vytvářet, programovat a sdílet digitální obsah. Jedinci by měli být schopni spravovat a chránit informace, obsah, data a digitální identity, jakož i rozpoznávat softwary, zařízení, umělou inteligenci či roboty a efektivně s nimi pracovat.

Práce s digitálními technologiemi a obsahem vyžaduje reflexivní a kritický, zároveň však zvědavý, otevřený a progresivní postoj k jejich vývoji. Nezbytný je také etický, bezpečný a odpovědný přístup k využívání těchto nástrojů.

5. Personální a sociální kompetence a kompetence k učení

Personální a sociální kompetence a kompetence k učení představují schopnost uvažovat o sobě, účinně nakládat s časem a informacemi, konstruktivně spolupracovat s ostatními, zachovávat si odolnost a řídit vlastní vzdělávání a kariéru. Zahrnuje to schopnost vyrovnávat se s nejistotou a složitými situacemi, naučit se učit, rozvíjet svou fyzickou a emoční pohodu, udržovat si tělesné a duševní zdraví, umět vést do budoucna orientovaný život s vědomím významu zdraví, být empatický a zvládat konflikty v inkluzivním a podpůrném prostředí.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

Mají-li být mezilidské vztahy a zapojení do společnosti úspěšné, je třeba chápat normy chování a pravidla komunikace, které jsou v různých společnostech a prostředích obecně uznávány. Personální a sociální kompetence a kompetence k učení vyžadují rovněž znalost složek zdravé mysli, těla a životního stylu. To zahrnuje znalost svých preferovaných strategií při učení, vlastních potřeb, pokud jde o rozvoj kompetencí, a různých způsobů rozvoje kompetencí, jakož i hledání příležitostí v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a kariéry a dostupného vedení či podpory.

K dovednostem patří schopnost rozpoznat vlastní schopnosti, soustředit se, zvládat složité situace, kriticky uvažovat a přijímat rozhodnutí. To zahrnuje schopnost učit se a pracovat jak s ostatními, tak i samostatně, organizovat své učení a vytrvat v něm, hodnotit jej a sdílet, hledat v případě potřeby podporu a efektivně řídit svou kariéru a společenské interakce. Jedinci by měli být odolní a schopni zvládat nejistotu a stres. Měli by být schopni konstruktivně komunikovat v různých prostředích, spolupracovat v týmech a vyjednávat. To zahrnuje schopnost projevat toleranci, vyjadřovat a chápat různá hlediska, navozovat důvěru a cítit empatii.

Základem těchto kompetencí je kladný postoj k vlastní osobní, sociální a fyzické pohodě a celoživotnímu učení. Jsou založeny na postoji spočívajícím ve spolupráci, asertivitě a integritě. Patří sem i respektování rozmanitosti ostatních a jejich potřeb a ochota překonávat předsudky a dělat kompromisy. Jedinci by měli být schopni identifikovat a stanovovat cíle, motivovat sebe sama a rozvíjet svou odolnost a sebevědomí, aby se mohli věnovat celoživotnímu učení a být v něm úspěšní. Konstruktivní postoj k řešení problémů podporuje proces učení a schopnost jedince překonávat překážky a vyrovnávat se se změnami. To mimo jiné znamená vůli uplatnit dosavadní zkušenosti získané v procesu učení i v životě a hledat příležitosti k učení a rozvoji v různých životních situacích.

6. Občanská kompetence

Občanská kompetence představuje schopnost jednat jako zodpovědný občan a plně se podílet na občanském a společenském životě na základě porozumění sociálním, ekonomickým, právním a politickým pojmům a strukturám, jakož i celosvětovému vývoji a udržitelnosti.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

Základem občanské kompetence je znalost základních pojmů a jevů týkajících se jednotlivců, skupin, pracovních organizací, společnosti, hospodářství a kultury. Zahrnuje i porozumění společným evropským hodnotám uvedeným v článku 2 Smlouvy o Evropské unii a v Listině základních práv Evropské unie. K této kompetenci náleží i znalost aktuálního dění, jakož i kritické chápání hlavních událostí národních, evropských a světových dějin. Její součástí je dále povědomí o cílech, hodnotách a politikách sociálních a politických hnutí, jakož i o udržitelných systémech, zejména pokud jde o změnu klimatu a demografické změny na celosvětové úrovni a jejich základní příčiny. Zásadní je znalost evropské integrace, jakož i povědomí o rozmanitosti a kulturních identitách v Evropě a ve světě. To zahrnuje pochopení multikulturních a socioekonomických rozměrů evropských společností a způsobu, jak národní kulturní identita přispívá k identitě evropské.

Dovednosti pro občanskou kompetenci souvisejí se schopností účinně komunikovat s ostatními ve společném nebo veřejném zájmu, včetně udržitelného rozvoje společnosti. Patří sem dovednosti kritického myšlení a integrovaného řešení problémů, jakož i dovednosti spočívající v rozvoji argumentů a konstruktivní účast na místních aktivitách, jakož i rozhodování na všech úrovních, od místní a celostátní až po evropskou a mezinárodní. Dále sem patří i schopnost přistupovat k tradičním i novým formám médií, kriticky na ně nahlížet a pracovat s nimi a chápat úlohu a funkce médií v demokratických společnostech.

Dodržování lidských práv jako základ demokracie představuje základ odpovědného a konstruktivního postoje. Konstruktivní účastí se rozumí ochota podílet se na demokratickém rozhodování na všech úrovních a rovněž občanské aktivity. Dále znamená podporu sociální a kulturní rozmanitosti, rovnosti žen a mužů a sociální soudržnosti, udržitelných životních stylů, prosazování kultury míru a nenásilí, jakož i připravenost respektovat soukromí druhých a zaujmout odpovědný přístup k životnímu prostředí. Mají-li být jedinci připraveni překonávat předsudky a dělat případné kompromisy a má-li být zajištěna sociální spravedlnost a spravedlivé zacházení, je nezbytné se zajímat o politický a socioekonomický vývoj, humanitní vědy a interkulturní komunikaci.

7. Podnikatelská kompetence

Podnikatelskou kompetencí se rozumí schopnost využívat příležitostí a podnětů a přetvářet je v hodnoty pro ostatní. Její podstatou je kreativita, kritické myšlení a řešení problémů, iniciativnost a vytrvalost, jakož i schopnost spolupracovat s ostatními s cílem plánovat a řídit projekty, které mají kulturní, společenskou nebo finanční hodnotu.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

V souvislosti s podnikatelskou kompetencí je třeba mít na paměti, že existují různé kontexty a příležitosti k převádění nápadů do praxe v rámci osobních, společenských a profesních činností, a chápat, jakým způsobem tyto kontexty a příležitosti vznikají. Jedinci by měli znát a chápat přístupy k plánování a řízení projektů, které zahrnují jak postupy, tak i zdroje. Měli by rozumět ekonomii a sociálním a ekonomickým příležitostem a výzvám, jimž čelí zaměstnavatel, organizace či společnost. Měli by si být také vědomi etických zásad a výzev v oblasti udržitelného rozvoje, jakož i svých silných a slabých stránek.

Podnikatelské dovednosti jsou založeny na kreativitě, která zahrnuje představivost, strategické myšlení a řešení problémů, a kritické a konstruktivní myšlení v rámci vyvíjejících se kreativních procesů a inovací. Jejich součástí je i schopnost pracovat individuálně i v týmech, mobilizovat zdroje (lidi a věci) a setrávat v činnosti. Patří sem rovněž schopnost činit finanční rozhodnutí týkající se nákladů a hodnoty. Zásadní je schopnost efektivně komunikovat a jednat s ostatními a vypořádávat se s nejistotou, nejednoznačností a riziky v rámci přijímání kvalifikovaných rozhodnutí.

Pro podnikatelský postoj je charakteristický smysl pro iniciativu a akčnost, proaktivita, progresivní myšlení, odvaha a vytrvalost při dosahování cílů. Jeho součástí je snaha motivovat ostatní a cenit si jejich podnětů, empatie a zájem pomáhat lidem a světu, jakož i přijetí odpovědnosti uplatňováním etických přístupů v rámci celého procesu.

8. Kompetence v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování

Kompetence v oblasti kulturního povědomí a vyjadřování zahrnují chápání a respektování toho, jak jsou myšlenky a význam tvůrčím způsobem vyjadřovány a sdělovány v různých kulturách a prostřednictvím různých druhů uměleckých a jiných kulturních forem. Jejich součástí je orientace na chápání, rozvíjení a vyjadřování vlastních myšlenek a pocitu sounáležitosti či role ve společnosti různými způsoby a v různých kontextech.

Nejdůležitější znalosti, dovednosti a postoje související s touto kompetencí

Tato kompetence vyžaduje znalost místních, národních, regionálních, evropských a globálních kultur a projevů, včetně příslušných jazyků, dědictví, tradic a kulturních statků, jakož i porozumění tomu, jak se mohou tyto projevy navzájem ovlivňovat i jak mohou ovlivňovat názory jedince. Patří sem chápání různých způsobů sdělování myšlenek mezi tvůrcem, účastníkem a publikem ve formě písemných, tištěných a digitálních textů, v kontextu divadla, filmu, tance, her, umění a designu, hudby, rituálů a architektury, jakož i hybridních forem. Vyžadují porozumění vlastní vyvíjející se identitě a kulturnímu dědictví ve světě vyznačujícím se kulturní rozmanitostí, jakož i tomu, jak mohou umění a jiné kulturní formy sloužit jako nástroj, jehož prostřednictvím lze nahlížet na svět a formovat ho.

K dovednostem patří schopnost empaticky vyjadřovat a interpretovat obrazné a abstraktní myšlenky, prožitky a emoce, jakož i schopnost tak činit prostřednictvím řady uměleckých a jiných kulturních forem. Součástí těchto dovedností je dále schopnost rozpoznávat a využívat příležitostí majících osobní, společenskou či obchodní hodnotu pomocí umění a jiných kulturních forem, jakož i schopnost zapojit se do kreativních procesů, a to jak individuálně, tak i kolektivně.

Je zapotřebí přistupovat s otevřeností a respektem k různorodosti kulturního projevu a současně uplatňovat etický a odpovědný přístup k intelektuálnímu a kulturnímu vlastnictví. Pozitivní postoj zahrnuje také zájem o svět, otevřenost myšlenkám o nových možnostech a ochotu podílet se na kulturních prožitcích.

Podpora rozvoje klíčových kompetencí

Klíčové kompetence představují dynamickou kombinaci znalostí, dovedností a postojů, které musí účastníci vzdělávání rozvíjet v průběhu celého života již od raného věku. Vysoce kvalitní a inkluzivní vzdělávání, odborná příprava a celoživotní učení poskytují všem příležitost k rozvoji klíčových kompetencí; proto lze přístupy zaměřené na kompetence uplatňovat ve všech oblastech vzdělávání, odborné přípravy a učení po celý život.

Za účelem podpory vzdělávání, odborné přípravy a učení v kontextu celoživotního učení zaměřených na kompetence byly identifikovány tři výzvy: využívání různých vzdělávacích přístupů a kontextů; podpora učitelů a dalších pedagogických pracovníků a hodnocení a uznávání rozvoje kompetencí. V zájmu řešení těchto výzev bylo určeno několik příkladů osvědčených postupů.

a) Různé vzdělávací přístupy a prostředí

- a) Proces učení mohou obohatit interdisciplinární vzdělávání, partnerství mezi různými úrovněmi vzdělávání a aktéři v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a učení, včetně aktérů trhu práce, jakož i takové koncepce, jako jsou celoškolské přístupy se zaměřením na výuku a učení na základě spolupráce a aktivní účast a rozhodování účastníků vzdělávání. Interdisciplinární vzdělávání může rovněž posílit propojení jednotlivých předmětů vzdělávacích programů, jakož i vytvořit pevnou vazbu mezi tím, co se vyučuje, a změnami ve společnosti a významem pro společnost. Pro účinný rozvoj kompetencí může mít zásadní význam meziodvětvová spolupráce institucí zajišťujících vzdělávání a odbornou přípravu s vnějšími aktéry z oblasti podnikání, umění, sportu a mládeže, vysokoškolského vzdělávání nebo výzkumných ústavů.
- b) Získávání základních dovedností, jakož i širší rozvoj kompetencí je možné podpořit systematickým doplňováním akademické výuky sociálním a emocionálním učením, uměním a zdravím prospěšnou pohybovou aktivitou podporující fyzicky aktivní životní styl, který zohledňuje zdraví a je orientován do budoucna. Posilování personálních a sociálních kompetencí a kompetencí k učení již od raného věku může položit základy pro rozvoj základních dovedností.
- c) Motivaci k učení a zapojení do procesu učení mohou zvýšit vyučovací metody, jako je empiricky orientovaná výuka, výuka založená na projektech, kombinovaná výuka či výuka založená na umění či hrách. K rozvoji řady kompetencí může přispět rovněž experimentální výuka, učení se praxí a vědecké metody v přírodních vědách, technologiích, inženýrství a matematice (STEM).
- d) Účastníky vzdělávání, pedagogické pracovníky a poskytovatele vzdělávání je možné vybízet k tomu, aby s cílem zlepšit proces učení a podpořit rozvoj digitálních kompetencí používali digitální technologie. Například se mohou účastnit iniciativ Unie, jako je Evropský týden programování. Digitální kapacitu poskytovatelů vzdělávání, odborné přípravy a učení by mohlo posílit používání nástrojů sebehodnocení, jako je nástroj SELFIE.
- e) Pro mladé lidi, ale rovněž pro dospělé a pro učitele by mohly být zvláště přínosné konkrétní příležitosti pro získání podnikatelských zkušeností, stáže v podnicích nebo návštěvy podnikatelů v institucích zajišťujících vzdělávání a odbornou přípravu včetně praktických podnikatelských zkušeností, jako jsou soutěže kreativity, zakládání takzvaných start-upů, komunitní iniciativy pod vedením studentů, simulace podnikatelského prostředí nebo výuka založená na podnikatelských projektech. Mladým lidem by mohla být poskytnuta příležitost získat v průběhu školní docházky alespoň jednu podnikatelskou zkušenost. Partnerství mezi školami, komunitami a podniky a platformy na místní úrovni, zejména ve venkovských oblastech, mohou hrát v rozšiřování podnikatelského vzdělávání klíčovou roli. Pro dosažení trvalého pokroku a vedení by mohla být zásadní náležitá odborná příprava a podpora učitelů a ředitelů.
- f) Kompetenci v oblasti mnohojazyčnosti lze rozvíjet prostřednictvím úzké spolupráce se zahraničními strukturami vzdělávání, odborné přípravy a učení, mobility pedagogických pracovníků a účastníků vzdělávání a využíváním eTwinningu, elektronické platformy pro vzdělávání dospělých v Evropě (EPALE) či podobných on-line portálů.

- g) Všem účastníkům vzdělávání, včetně těch, jež čelí znevýhodnění nebo mají speciální potřeby, by mohla být poskytována vhodná podpora v inkluzivních prostředích, aby mohl být naplněn jejich vzdělávací potenciál. Taková podpora by mohla spočívat v jazykové, akademické nebo socioemocionální podpoře, vzájemném koučování („peer coaching“), mimoškolních aktivitách, poradenství pro volbu povolání či materiální podpoře.
- h) Spolupráce mezi strukturami vzdělávání, odborné přípravy a učení na všech úrovních může být zásadní pro zlepšení kontinuity rozvoje kompetencí účastníků vzdělávání v průběhu jejich života a pro rozvoj inovativních vzdělávacích přístupů.
- i) Spolupráce mezi partnery v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, jinými partnery v místních komunitách a zaměstnavateli v kombinaci s formálním, neformálním a informálním učením může podpořit rozvoj kompetencí a usnadnit přechod z procesu vzdělávání do pracovního procesu, jakož i z pracovního procesu do vzdělávání.
- b) *Podpora pedagogických pracovníků*
- a) Začleňování přístupů zaměřených na rozvoj kompetencí do vzdělávání, odborné přípravy a učení v počátečním vzdělávání a dalším profesním rozvoji může pedagogickým pracovníkům pomoci při přetváření výuky a učení ve svých příslušných strukturách a podpořit jejich schopnost tento přístup uplatňovat.
- b) Pedagogickým pracovníkům by mohla být poskytována podpora při formování přístupů zaměřených na rozvoj kompetencí v jejich příslušných kontextech prostřednictvím výměn pracovníků, vzájemného učení a vzájemného poradenství, což by umožňovalo flexibilitu a samostatnost při organizaci výuky prostřednictvím sítí, spolupráce a společenství osob, které spojuje praxe.
- c) Pedagogickým pracovníkům by mohla být poskytována pomoc při vytváření inovativních postupů, zapojování do výzkumu a vhodném využívání nových technologií, včetně technologií digitálních, v rámci přístupů založených na rozvoji kompetencí a uplatňovaných ve výuce a učení.
- d) Pedagogickým pracovníkům by mohlo být poskytováno vedení, přičemž přístup do odborných středisek, k vhodným nástrojům a materiálům může zkvalitnit metody a praxi výuky a učení.
- c) *Hodnocení a uznávání rozvoje kompetencí*
- a) Popisy klíčových kompetencí by mohly být převedeny do rámců výsledků učení, které by mohly být doplněny vhodnými nástroji pro diagnostické, formativní a sumativní hodnocení a uznávání na příslušných úrovních⁽¹⁾.
- b) Zejména digitální technologie by mohly přispět k zachycení různých dimenzí pokroku účastníků vzdělávání, včetně podnikatelského vzdělávání.
- c) Mohly by být vyvinuty různé přístupy k hodnocení klíčových kompetencí ve strukturách neformálního a informálního učení, včetně souvisejících činností zaměstnavatelů, poradců a sociálních partnerů. Ty by měly být dostupné všem, a to zejména osobám s nízkou kvalifikací, s cílem podpořit je v tom, aby pokračovaly ve vzdělávání.
- d) Uznávání výsledků učení dosažených prostřednictvím neformálního a informálního učení by mohlo být rozšířeno a posíleno v souladu s doporučením Rady o uznávání neformálního a informálního učení, a to včetně různých postupů uznávání. Postup uznávání výsledků může být podpořen rovněž prostřednictvím používání nástrojů, jako jsou Europass a Youthpass, které slouží jako nástroje pro dokumentaci a sebehodnocení.

⁽¹⁾ Např. společný evropský referenční rámec pro jazyky, rámec digitálních kompetencí, rámec podnikatelských kompetencí, jakož i popisy kompetencí v rámci Programu pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA) poskytují podpůrné materiály pro hodnocení kompetencí.